

Šárka VALINOVÁ, *Lékařské rukopisy jihozápadních Čech a jejich soupis*, magisterská diplomová práce obhajovaná na Ústavu pomocných věd historických a archivnictví FF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 75 stran textu + 127 stran příloh.

posudek oponenta: Mgr. David Tomíček, Ph.D.

Tématem magisterské práce Šárky Valinové se staly lékařské rukopisy uložené ve fondech institucí Jihočeského a Plzeňského kraje. V souhrnu se jedná o 107 položek vyhotovených v časovém rozmezí 15. až 19. století (položka č. 92 datovaná na přelom 19. až 20. století). V zásadě je možné konstatovat, že se jedná o početný, jazykově pestrý a tematicky nesourodý materiál s kolísavou četností napříč staletími (viz Chronologický rejstřík rukopisů v soupis, s. 198 posuzované práce). S ohledem na tuto skutečnost je proto vhodné připomenout, že smyslem autorčiny práce bylo primárně vytvořit soupis těchto rukopisů, který by – jak sama Šárka Valinová konstatuje – poskytl vodítko potenciálním badatelům a zájemcům o tuto problematiku. Jak to u prací tohoto charakteru bývá nakonec i obvyklé, přílohy (a konkrétně především vlastní soupis) si zasluhují podobnou pozornost jako vlastní text, a k jejich povaze je při posuzování práce nezbytné přihlídnout.

Text práce je členěn na úvod, v němž autorka věcně a srozumitelně představuje své záměry, čtyři kapitoly členěné dále na podkapitoly a závěr. Mezi přílohami čtenář nalezne seznam použitých archaismů a méně známých výrazů, vlastní soupis rukopisů, jmenný rejstřík a obrazové ukázky textů ve vybraných rukopisech. V Úvodu Šárka Valinová dokazuje, že je seznámena s odbornou literaturou týkající se pramenných soupisů a rovněž s literaturou k dějinám lékařství. V případě oborově dějinných publikací se jedná o výčet reprezentativní spíše než vyčerpávající, ale to bych s ohledem na charakter práce nepovažoval za nijak závažnou chybu. Kladu si spíše otázku, zdali se s těmito publikacemi ve vlastním textu práce nedalo pracovat přeci jen intenzivněji. Autorka např. připomíná dva zásadní badatelské výstupy Aleny M. Černé, edici *Staročeské knihy lékařské* a monografii *Staročeské názvy chorob*. První z nich umožňuje uchopit mnohé z obsahu staročeských lékařských sborníků, druhá je

zase nezbytnou pomůckou pro práci s retrospektivní diagnostikou. Přesto nejsou obě práce v poznámkovém aparátu připomínány dohromady více než pětkrát.

Kapitola první přináší přijatelný a odůvodněný výklad studovaných pramenů, především se zřetelem k jejich obsahové stránce, a seznamuje čtenáře se zásadami, jež si autorka zvolila pro jejich členění. Druhá kapitola představuje charakter léčiv zaznamenaných ve studovaných rukopisech a věnuje se jejich složení, resp. postupu přípravy. Třetí kapitola se zabývá nemocemi a způsoby jejich léčby. Poslední kapitola se soustředí na autory jednotlivých receptů, přičemž obsah je členěn do čtyř kategorií: a) panovník a šlechta, b) lékaři a lékárníci, c) duchovní, d) lidé z nižších vrstev, včetně osob obtížně zařaditelných do některé z vytyčených socioprofesionálních kategorií. Všechny čtyři kapitoly jsou napsány srozumitelně, s dostatečným vzhledem do problematiky a jsou opatřeny řádnými odkazy na prameny a rovněž (s výše uvedenou připomínkou k četnosti) i na odbornou literaturu.

K zvolené skladbě kapitol mám následující výhradu: Opravdu nebylo možné věnovat pověrečným a magickým prostředkům samostatnou kapitolu? Šárka Valinová sama konstatuje, že materiál shromáždila v množství dostatečném na samostatnou práci, a já jí toto tvrzení pochopitelně a rád věřím. Šestnáctá podkapitola třetí kapitoly však vyznívá s ohledem na své téma nesystematicky, neboť její náplní nejsou neduhy, nýbrž způsob terapie (v zásadě jakéhokoliv neduhu). Samotný charakter třetí kapitoly mě vede k úvaze, zda autorka přeci jen nepostupovala poněkud necitlivě k problematice členění nemocí (resp. již zmiňované retrospektivní diagnózy). V kapitole 3.6 např. pojednává o léčbě „zánětu jater“, aniž by uváděla výrazy, kterými toto onemocnění označují samotné prameny, v kapitole 3.7 věnované infekčním nemocem pak popisuje léčbu choroby označované jako *žloutenice*, o níž soudí, že se jedná o hepatitidu. Na mysl se proto přirozeně vkládá otázka po podstatě „zánětů jater“, jež byly předmětem popisu v kapitole 3.6.

S tím ovšem souvisí širší skutečnost, že autorka teoreticky mohla v textu své práce odkazovat na prameny vzniklé v rozsahu pěti století a pracovat tak s různými vrstvami medicínské kultury. S vysokou pravděpodobností se nepotýkala s dramaticky odlišnými světy (obsahově výjimečné manuskripty předmětem této analýzy nakonec nejsou, což je deklarováno), leč např. skutečnost, že některé rukopisy zdůrazňují

význam barvy substance užívané jako léčebný prostředek (modrý papír, modré plátno), zatímco jiné evidentně nikoliv, není jistě bez významu. Domnívám se proto, že Šárka Valinová měla přeci jen více hledět ke stáří citovaných rukopisů a opatrněji se probírat houštinou textů v nich obsažených (což je úkol skutečně nesnadný).

Každopádně i přes uvedené výhrady, jež by měly sloužit spíše jako podněty pro případnou další autorčinu práci s lékařskými rukopisy, hodnotím předloženou práci kladně, přičemž nesporné ocenění si zaslouží především soupis. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit stupněm **v ý b o r n ě**.

V Ústí nad Labem 03. 06. 2016

Mgr. David Tomíček, Ph.D.